

УДК37.091.4-051Грінченко:316.62(4)

№ держреєстрації : 0116U002964

Київський університет імені Бориса Грінченка
(Університет Грінченка)

04053, Україна, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2;
тел. (044) 272-19-02, e-mail: kubg@kubg.edu.ua

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Інституту філології
Київського університету імені Бориса Грінченка
доктор філологічних наук, професор

_____ Ірина РУСНАК
« 29 » _____ червня _____ 2022 р.

**ЗВІТ
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ**

**«АКТУАЛЬНІСТЬ СПАДЩИНИ БОРИСА ГРІНЧЕНКА ДЛЯ РОЗВИТКУ
ГУМАНІТАРНОЇ СФЕРИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ
ЯК ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ»**

Керівники науково-дослідної роботи:
старший науковий співробітник
кафедри української літератури,
компаративістики і грінченкознавства
Інституту філології,
кандидат історичних наук, доцент

_____ Світлана АНДРЕЄВА

Рукопис закінчено 8 червня 2022 р.

Результати роботи розглянуто на Вченій раді Інституту філології
Київського університету імені Бориса Грінченка
від 21 червня 2022 р., протокол № 12

2022

СПИСОК ВИКОНАВЦІВ

Керівники НДР

_____ Світлана Андрєва

Відповідальні:

_____ Василь Яременко

_____ Михайло Лашко

_____ Ірина Яковлева

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР: 37 с., 8 іл., 3 додатки.

Об'єкт дослідження – постать Б. Грінченка як представника українського національного руху в контексті загальноєвропейських процесів.

Предмет дослідження – комплекс наукової і творчої спадщини Б. Грінченка з різних галузей української гуманітаристики кін. XIX – поч. XX ст., громадська, просвітницька та видавнича діяльність.

Мета роботи – розроблення теоретико-методичних і практичних рекомендацій щодо узагальнення образу Б. Грінченка як постаті європейського масштабу та європейських цивілізаційних цінностей, «будителя нації» (характерної ролі для «бездержавних» націй Східної Європи) і творця української модерної нації; актуалізація його творчої й наукової спадщини для сучасної України, комплексне вивчення, популяризація та перевидання наукової спадщини.

Методи дослідження – *теоретичні* (аналіз, синтез, моделювання, систематизація, узагальнення, історіографічний); *емпіричні* (евристичний, археографічний, лінгвістичний, описовий, порівняльний, хронологічно-генетичний); *методи міждисциплінарних досліджень*.

Теоретичне значення результатів:

– сформулювало й обґрунтовано визначення центрального концепту дослідження – наукового грінченкознавства як комплексної дисципліни, сформовано його методологію і джерельну базу, розроблено структуру й визначено перспективні напрями дослідження, міждисциплінарні зв'язки, узагальнено історіографію грінченкознавчих досліджень як основи для системного вивчення й актуалізації спадщини Грінченка;

– узагальнено образ Б. Грінченка як постаті європейського масштабу та європейських цивілізаційних цінностей, творця української модерної нації на основі збереження українських традицій і, одночасно, сприйняття сучасних європейських цінностей;

– актуалізовано його творчість і наукову спадщину як важливий складник сучасної України як європейської держави; визначено потенціал праць Б. Грінченка для формування національної та громадянської ідентичності українців в умовах сучасної російсько-української гібридної війни;

– методологічно обґрунтовано план-проспект монографії «Нариси інтелектуальної біографії Бориса Грінченка» та реконструйовано «Модерний український проєкт» Б. Грінченка;

– вивчено мережеві зв'язки Б. Грінченка із представниками українського національного руху Наддніпрянщини, діячами Західної України, зв'язки з науковцями, виданнями та інституціями Європи, що підтверджують його цілеспрямовану діяльність на створення української незалежної держави як стратегічної мети;

– обґрунтовано комплексне вивчення, популяризацію та перевидання його наукового доробку як цілісного комплексу інтелектуальної спадщини України;

– обґрунтовано поняття «Український світ» Бориса Грінченка, як процес і власне результат його цілеспрямованої діяльності з розроблення низки українознавчих дисциплін, утвердження української культури, літератури, мови й національних цінностей, виховання покоління свідомих українців.

Практичне значення результатів:

– проведено архівну й бібліотечну евристику; надруковано 7 томів наукової спадщини Б. Грінченка, підготовлено до видання ще 6 томів;

– реконструйовано «творчу й наукову лабораторію» Бориса Дмитровича;

– розроблено тематичні екскурсії з грінченкознавчої тематики на базі експозиції Музею Грінченка для різних категорій відвідувачів, зокрема «Грінченко в європейському соціокультурному просторі»; створено відповідний окремий стенд. Активно проведено роботу з популяризації творчої й наукової спадщини та персоналії Б. Грінченка в межах соціокультурної роботи зі студентством;

– відкориговано окремі навчально-освітні курси та внесено зміни до освітніх програм низки спеціальностей і спеціалізацій української філології; розширено впровадження в навчальний процес літературних творів і літературознавчого доробку Б. Грінченка; взято участь у розробленні навчального курсу «Я – студент» для здобувачів усіх спеціальностей КУБГ.

Рекомендації щодо використання результатів роботи: напрацювання стануть в нагоді різним закладам освіти для розроблення освітніх програм, навчальних планів, навчально-методичних матеріалів фундаментальних і прикладних наукових гуманітарних дисциплін; продовження осмислення наукового і творчого спадку Б. Грінченка в умовах європейського цивілізаційного вибору України. Результати НДР можуть стати основою подальших грінченкознавчих розвідок.

Перспективи подальших досліджень:

– дослідження грінченкознавчої спадщини з урахуванням можливостей цифрової доби;

– подальше опрацювання та введення у науковий обіг епістолярію Б. Грінченка;

– популяризація постаті Грінченка як основи виховання покоління свідомих, жертовних, працьовитих, науковообізнаних, етнічно ідентифікованих українців;

– розроблення грінченкознавчого підґрунтя (тексти, завдання, інтерактивні заняття тощо) для оновленої концепції Навчального підручника та Практикуму «Я – студент. Сходинок зростання» (1 курс, всі спеціальності Університету) (у зв'язку з оновленням концепції історії КУБГ).

Галузь застосування: гуманітарні галузі українознавчої науки й освіти.

Ключові слова: Б. Грінченко, наукова спадщина, творча спадщина, громадсько-політична діяльність, Україна, народництво.

ЗМІСТ

СПИСОК ВИКОНАВЦІВ	2
РЕФЕРАТ	3
ЗМІСТ	6
ВСТУП	7
ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ	12
1. Розроблення методологічних принципів наукового грінченкознавства, формування категорійного апарату дослідження, комплексу джерельної бази та систематизування наукової спадщини Б. Д. Грінченка	12
2. Робота кафедри в галузі грінченкознавства	15
3. Видання спадщини Б. Грінченка з різних галузей українознавства науково-популярним способом	16
4. Написання біографії Б. Грінченка на сучасних методологічних засадах. Розкриття його історичної особистості як поєднання українських традицій та демократичних європейських засад	18
5. Особистість Б. Грінченка і його взаємини з учасниками українського національного руху	20
6. Популяризація постаті, ідей, творчості та наукових досягнень Бориса Дмитровича з-поміж науковців і широкого загалу, виховання молоді в національному дусі. Презентація Б. Д. Грінченка як «духовного» лідера Університету, що сприяє формуванню корпоративної культури	21
ВИСНОВКИ	23
СПИСОК ОСНОВНИХ ПУБЛІКАЦІЙ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ВИКОНАННЯ НДТ	24
ДОДАТКИ	31
Додаток 1. Апробація результатів дослідження на конференціях різного рівня (основні)	31
Додаток 2. Свідоцтво про реєстрацію авторського права – № 67600, 9.11.2021 (Андрєєва Світлана)	32
Додаток 3. Методологічна розробка. Інтерактивні заняття з курсу «Я – студент» на базі Музею Грінченка КУБГ	33

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуалізація постаті, творчого й наукового доробку Бориса Грінченка є вкрай важливим процесом для розвитку гуманітарної сфери сучасної України як європейської держави. Означений розвиток залежить і від репрезентації на загальноцивілізаційному тлі нашої історичної й інтелектуальної спадщини. Науковий і творчий доробок Б. Грінченка, практична діяльність засвідчують не лише його глибоку інтегрованість в європейський культурний контекст, а й імплементацію на український ґрунт. Просвітництво, громадівське народництво та діяльність «Просвіт», яскравим представником яких був Б. Грінченко, забезпечили високий рівень національної свідомості, відродження історичної пам'яті й волі народу до боротьби за українську державність в колі провідних європейських країн.

Європеїзм став культурно-історичним феноменом, стратегічним орієнтиром для частини української інтелігенції кінця XIX – початку XX ст., яскравим представником якої і був Б. Д. Грінченко.

Актуальність дослідження полягає в необхідності позбавлення образу Бориса Дмитровича негативної конотації «народника», нав'язаної сучасними модерними методологіями, розкриття його діяльності в соціокультурному, громадсько-політичному контексті епохи, стратегії протистояння викликам свого часу, які є важливими і для сучасних геополітичних реалій України.

Об'єкт дослідження – постать Б. Грінченка як представника українського національного руху в контексті загальноєвропейських процесів.

Предмет дослідження – комплекс наукової і творчої спадщини Б. Грінченка з різних галузей української гуманітаристики кін. XIX – поч. XX ст., громадська, просвітницька та видавнича діяльність.

Мета роботи – розроблення теоретико-методичних і практичних рекомендацій щодо узагальнення образу Б. Грінченка як постаті європейського масштабу та європейських цивілізаційних цінностей, «будителя нації» (характерної ролі для «бездержавних» націй Східної Європи) і творця української модерної нації; актуалізація його творчої й наукової спадщини для сучасної України, комплексне вивчення, популяризація та перевидання наукової спадщини.

Завдання дослідження:

– сформуванню категорійний апарат дослідження; розробити методологічні принципи наукового грінченкознавства, сформуванню джерельну базу та систематизувати наукову спадщину Б. Д. Грінченка;

– науково-популярним способом видати спадщину Б. Грінченка з різних галузей українознавства;

– на сучасних методологічних засадах підготувати біографію Б. Грінченка, зважаючи на наші традиції та демократичні європейські засади; розкрити його історичну особистість і взаємини з іншими учасниками українського національного руху;

– популяризувати постать, ідеї, творчість і наукові досягнення Бориса Дмитровича як з-поміж науковців, так і широкого загалу, виховання молоді в національному дусі; презентувати Б. Д. Грінченка як «духовного» лідера Університету, який сприяє формуванню корпоративної культури.

Методи дослідження – теоретичні (аналіз, синтез, моделювання, систематизація, узагальнення, історіографічний); *емпіричні* (евристичний, археографічний, лінгвістичний, описовий, порівняльний, хронологічно-генетичний); *методи міждисциплінарних досліджень*.

Методологічні принципи:

– основою НДР стало поняття «Грінченкознавство», за аналогією із «шевченкознавством» та «грушевськознавством». Але «грінченкознавство» як «молода» інтегруюча наука потребувала розроблення свого категорійного апарату і структури з урахуванням напрямів наукової діяльності Бориса Дмитровича, його оригінальних поглядів на актуальні проблеми сучасності та побудову модерної української держави;

– унесок Б. Грінченка в різні галузі гуманітаристики та формування витоків багатьох наукових напрямів і видів громадської діяльності пояснює застосування в дослідженні міждисциплінарних зв'язків, використання специфічних методів, принципів, результатів і категоріального апарату багатьох наук;

– виконання НДР передбачало осмислення багатьох традиційних і модерних термінів, практики їх застосування, перш за все, позбавлення Бориса Дмитровича негативних конотацій у зв'язку із роллю «народництва» в українському національному русі;

– оригінальність мовної культури Б. Грінченка та його позиція щодо української мови як бази творення єдиної етнічної нації (лексичної, лексикографічної тощо) вимагало ретельного опрацювання його текстів, відпрацювання принципів сучасної републікації його робіт із збереженням колориту епохи та власне «мови Грінченка»;

– для реконструкції наукової біографії Бориса Дмитровича Грінченка розроблено й обґрунтовано індивідуальний план-проспект («Модель») інтелектуальної біографії, що відповідає таким перспективним напрямам сучасних світових історичних та історіографічних досліджень як «новий біографізм» та «інтелектуальна історія».

Наукова новизна й теоретичне значення дослідження:

– висвітлено загальні тенденції розвитку різних напрямів українського національного руху кін. XIX – поч. XX ст. і контрверсійну роль Б. Грінченка в цих складних художньо-естетичних і громадсько-політичних процесах;

– розкрито вплив політичних і соціологічних течій Західної та Східної Європи у формуванні наукових, політичних та історичних поглядів Б. Грінченка;

– запропоновано визначення ключового концепту дослідження – «Грінченкознавство»; доробок і постать Б. Грінченка подано інтегровано, як важливого промоутера та форматора модерної української нації й держави на основі європейського історичного й політичного досвіду;

– виявлено і схарактеризовано різні історіографічні підходи до розуміння історичного значення постаті Б. Грінченка, підкреслено його роль у підготовці української політичної та етнічної нації (народних мас, еліти, інтелігенції) до боротьби за незалежність;

– спроектовано науковий доробок і діяльність Б. Грінченка на сучасні геополітичні виклики і загрози зросійщення;

– на сучасних методологічних засадах і принципах археографії опрацьовано окремі наукові тексти Б. Грінченка й підготовлено їх до публікації.

Практичне значення результатів дослідження:

– впровадження наукових досліджень в освітній процес КУБГ, зокрема в загальний курс «Я – Студент. Сходинок зростання», можливість використання матеріалу іншими ЗВО;

– розроблення підґрунтя для міждисциплінарних досліджень фахівців-грінченкознавців на різних рівнях, комунікації науковців і продовження досліджень у цьому напрямі;

– вдосконалення комемораційних практиках;

– створення бази для переведення грінченкознавчих досліджень у цифровий формат.

Ступінь впровадження:

Результати дослідження впроваджено в освітній процес здобувачів Київського університету імені Бориса Грінченка (зокрема в загальний курс «Я – студент»), фахового коледжу «Універсум», Інституту післядипломної освіти КУБГ та деяких ЗЗСО.

Апробація й упровадження результатів дослідження відбувалися під час лекційних занять, навчальних і соціокультурних заходів, презентацій, круглих столів, науково-практичних конференцій різного рівня (Всеукраїнські наукові щорічні конференції «Грінченківські читання», «Літературний процес») (Додаток 1).

Фахівці, які досліджували тему також долучалися до грінченкознавчих

заходів в інших наукових і навчальних інституціях Києва.

За результатами дослідження:

– опубліковано 2 наукові і 3 науково-популярні монографії; 7 томів Спадщини Бориса Грінченка; 50 статей, з-поміж яких 5 опубліковано у виданнях, що індексуються в НМБД Scopus та Web of Science; 2 посібники та навчально-методичну розробку; отримано 1 свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір;

– підготовлено до видання 5 томів Спадщини Бориса Грінченка та «Путівник Музеєм Грінченка» (А. І. Мовчун);

– розроблено програму й завдання інтерактивного квест-заняття на базі Музею Університету (Додаток 2);

– сформовано план-проспект повного видання творчої й наукової спадщини Б. Грінченка (50 томів);

– захищено 1 кандидатську дисертацію: Лашко М. В. Педагогічна і просвітницька діяльність Марії Грінченко (1863–1928). Київ: КУБГ. 2015. 303 с. (Підтвердження – червень 2016 р.); на завершальному етапі дисертація Яковлевої І. В. «Творчість Бориса та Марії Грінченків у вимірі гендерних комунікативних стратегій» (науковий керівник – к.ф.н. Яременко В. В.).

До виконання дослідження були долучені студенти ОП «Українська мова і література» (бакалаврська робота Попової Ольги Вікторівни «Борис Грінченко в колі сучасників: особливості дослідження» (2022), науковий керівник – д.ф.н. Бровко О. О.). Також здобувачі різних рівнів і спеціальностей брали участь у тематичних конкурсах і наукових конференціях (Піддубна Д., Левко У. (2020), Крилової М., Кучер А. (2021) ін.

Рекомендації щодо використання результатів дослідження:

Матеріали дослідження можуть бути використані іншими закладами освіти у процесі розроблення освітніх програм, навчальних планів, навчально-методичних матеріалів, електронних навчальних курсів з різних дисциплін; у наукових дослідженнях викладачів, аспірантів, студентів.

Результати роботи є цікавими й корисними для здобувачів закладів середньої освіти та громадських організацій.

Галузь застосування: освіта і наука.

Перспективи подальших досліджень. На теоретико-методологічному рівні:

– обґрунтування й розроблення теоретичних і методологічних засад процесу виховання особистості, яка здатна критично оцінити минуле й сучасне на основі знань про науковий і творчий доробок Б. Грінченка; розуміння й повага поглядів інших людей з огляду їхню відданість до української справи; виявлення готовності до конструктивного діалогу та здатності здійснити

усвідомлений вибір на основі стійких ціннісних традиційних українських і сучасних європейських орієнтирів;

– опрацювання та видання (перш за все епістолярію) Спадщини Б. Грінченка;

– написання наукової біографії Б. Грінченка;

– засвоєння й поширення українською та іншими європейськими мовами творчого й наукового доробку Б. Грінченка;

– представлення визначного діяча українського національного руху та його доробку європейськими мовами на міжнародній арені.

На рівні практичного впровадження:

Упровадження результатів наукових досліджень у контексті наукової, творчої та суспільної привабливості постаті та доробку Б. Грінченка на кількох рівнях: інституційному, організаційному та національному, репрезентація його як представника української інтелектуальної еліти на європейському рівні.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ

1. Розроблення методологічних принципів наукового грінченкознавства, формування категорійного апарату дослідження, комплексу джерельної бази та систематизування наукової спадщини Б. Д. Грінченка

Грінченкознавство – це окрема міждисциплінарна наука, що вивчає та узагальнює життя, багатогранну діяльність та творчість Бориса Дмитровича Грінченка (1863–1910 рр.) у контексті загального суспільного, культурно-наукового розвитку української нації та українського літературного процесу кінця ХІХ – початку ХХ ст.

До предметного поля грінченкознавства також входять дослідження, присвячені Б. Д. Грінченку, його добі та інтелектуальному оточенню, членам родини (перш за все дружині Марії Грінченкової (письменницьке псевдо – М. Загірня) та дочці Анастасії, які відіграли важливу роль у його приватному, громадському та науковому житті). Окремим конструктом є «Український світ» Бориса Грінченка.

Основною метою грінченкознавства є вивчення та актуалізація персоналії Бориса Грінченка, його літературної й наукової спадщини, історичного значення у становленні української національної ідеї й України як незалежної європейської держави, визначення його місця в історії та культурі України та Східної Європи.

Розрізняємо ненаукове (публіцистичне, науково-популярне, популярне) та наукове грінченкознавство, яке ґрунтується на теорії й методології грінченкознавства, аналізує джерельну базу й історіографічний доробок, має бібліографічну основу (праці Б. Грінченка – опубліковані та неопубліковані, праці про Б. Грінченка), формує цілісну систему знання.

Вивчення кожної віхи наукової біографії, наукової, громадської чи творчої діяльності Б. Д. Грінченка вимагає формування певного корпусу джерел, бібліографічної й методологічної основи, структурування оригінальної дослідницької моделі.

Практичні результати:

Грінченкознавство сформувалося значно пізніше, ніж шевченкознавство, франкознавство, грушевськознавство тощо. Перші рецензії про творчість і діяльність Б. Грінченка з'явилися ще за його життя – рецензії, енциклопедичні статті, спогади сучасників, перші життєписи, некрологи (після смерті) (І. Липа, С. Єфремов, І. Брик, М. Плевако та ін.). Не дивлячись на велику популярність Бориса Грінченка в перші три десятиліття ХХ ст. (вже

з середини 1920-х рр.) його ім'я зазнає певних штампів – від звинувачень у «буржуазному націоналізмі» марксистко-пролетарського літературознавства до «просвітянщини» та «етнографічного провінціалізму» українських модерністів (М. Хвильовий). Борис Дмитрович зазнав великого історичного випробування – багатодесятилітнього замовчування. Лише в роки «відлиги» окремі його твори знайшли свого читача.

Окрему увагу приділено історії розвитку (історіографії) грінченкознавства. Розбудова сучасного грінченкознавства як міждисциплінарного напрямку наукових досліджень відбувається вже в часи незалежності. Попри популярність «постмодерністського дискурсу», постать і діяльність Бориса Грінченка позбавляються негативних конотацій «народництва», культурно-історичний народницький резистанс виступає адекватним та навіть героїчним періодом вітчизняної історії, завдяки якому українство збереглося у своїх етноментальних основах. Персоналія й доробок Бориса Дмитровича стають предметом досліджень фахівців різних галузей, зокрема наразі маємо дисертаційні й монографічні дослідження А. Животенко-Піанків, Н. Зубкової, Н. Кобижчої, А. Неживого, А. Погрібного, А. Хоптяр, В. Яременка та ін.

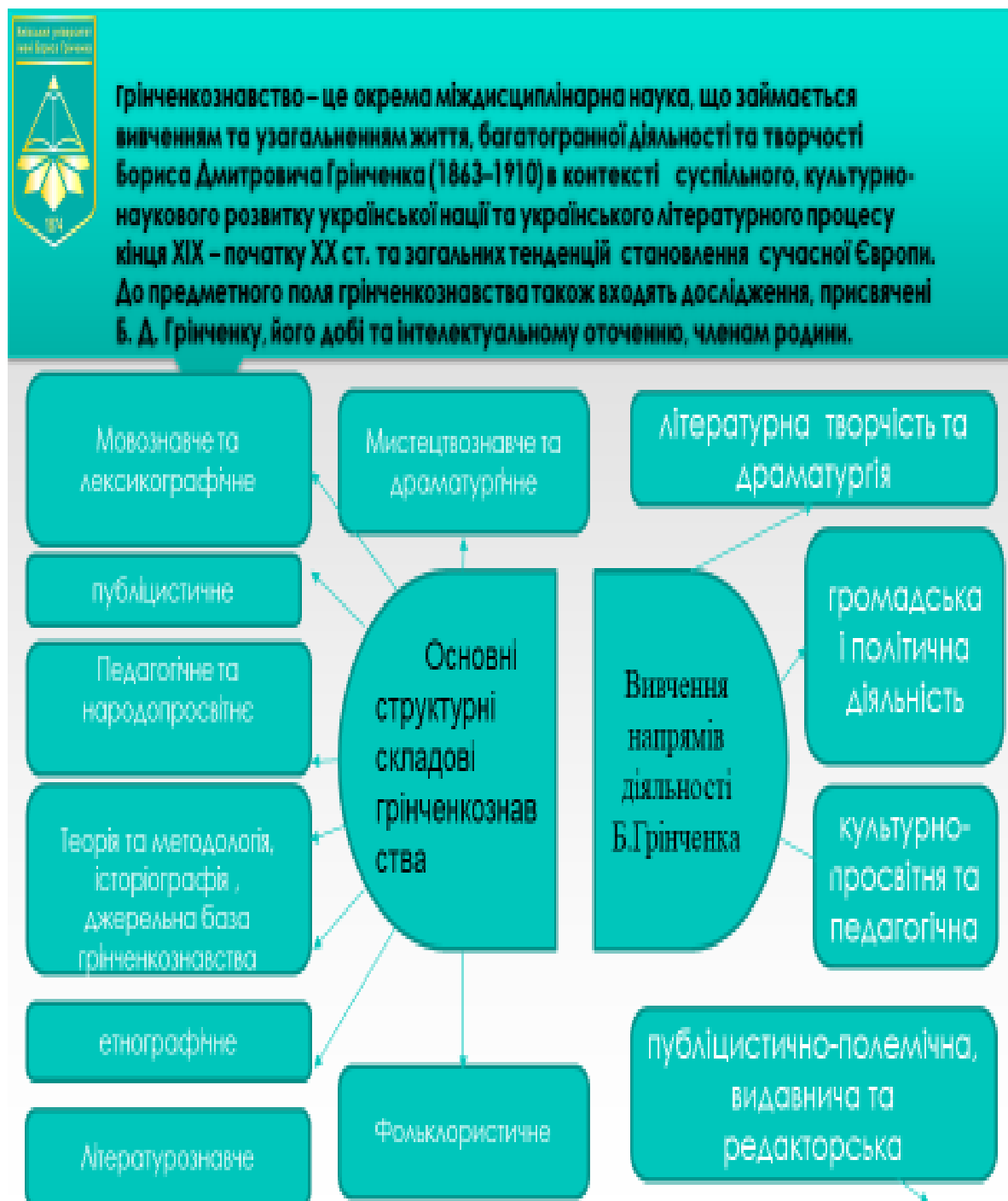
Таким чином, грінченкознавство умовно можна поділити на етнографічне, фольклористичне, мовознавче, лексикографічне, літературознавче, народопросвітнє, педагогічне, публіцистичне, мистецтвознавче тощо. Це передбачає використання спеціальних методів і здобутків різних дисциплін.

Напрями діяльності Б. Грінченка можна згрупувати в кілька основних категорій: літературна творчість та драматургія, громадська й політична діяльність, науково-організаційна, культурно-просвітня та педагогічна, публіцистично-полемічна, видавнича та редакторська тощо. Кожна категорія має свої хронологічні виміри, структуру й характеристику, пов'язана з певними організаційними та ідейними течіями. Їх вивчення передбачає фактологічно-описовий виклад і синтетично-концептуальний підхід.

Біографічно-хронологічний вимір грінченкознавства дозволяє не просто систематизувати життя, діяльність та творчість Бориса Грінченка («символа цілої епохи» (за висловом С. Єфремова)) за «біографічними циклами», а й показати масштаб його особистості на тлі епохи та розкрити саму суть епохи українського національного відродження кінця XIX – початку XX ст. Завдяки саме таким непримиренним борцям за національну ідею як Б. Грінченко, врешті, і відбулося становлення української модерної нації та підготувало її до державницьких змагань.

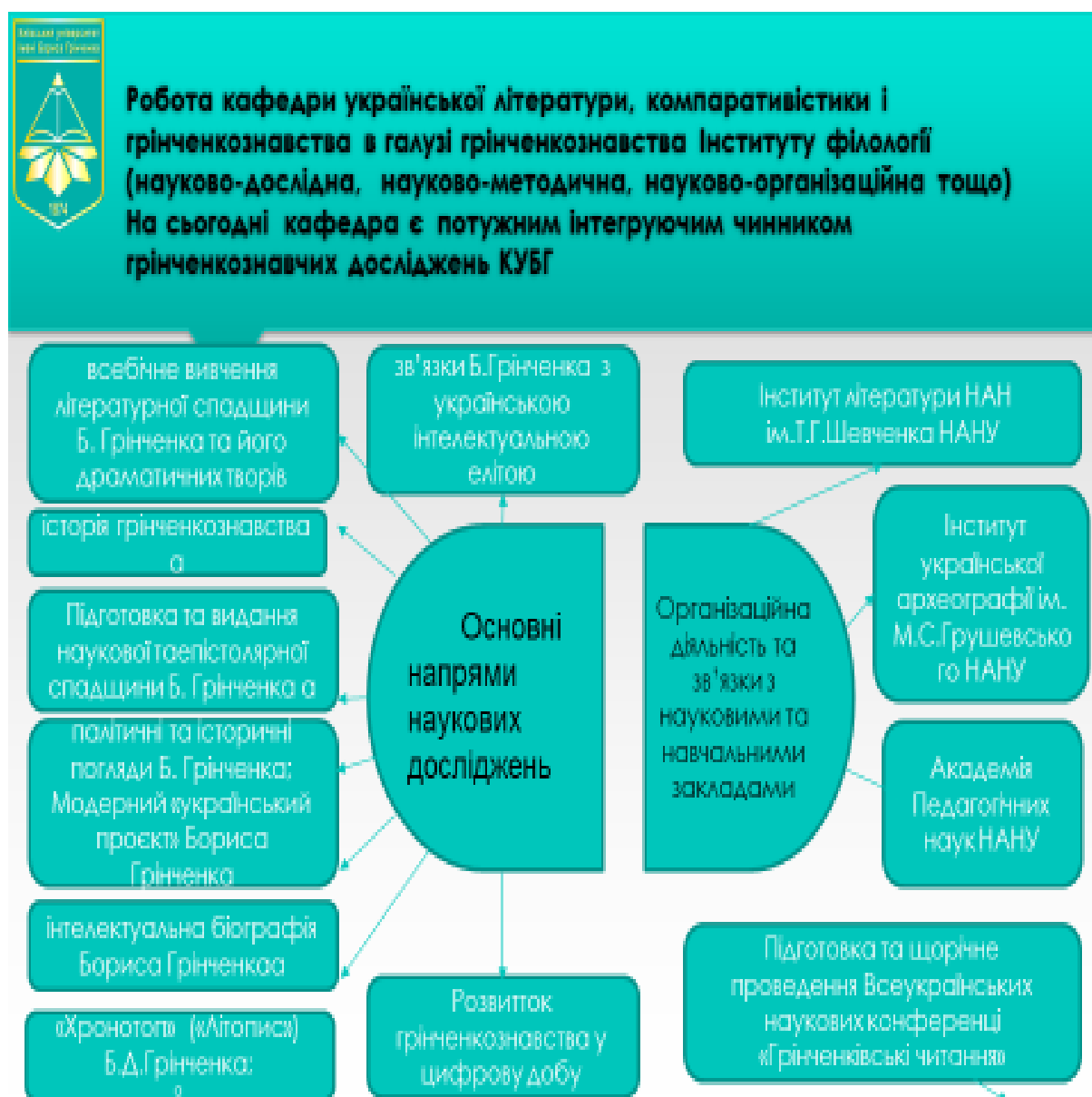
До грінченкознавчих досліджень долучаються потужні наукові центри, з-

поміж яких Київський Університет імені Бориса Грінченка. На сьогодні найпотужнішим інтегруючим чинником грінченкознавчих досліджень є кафедра української літератури, компаративістики і грінченкознавства Інституту філології КУБГ.

Іл. 1. Структура та визначення наукового грінченкознавства

2. Робота кафедри в галузі грінченкознавства

Іл. 2. Робота кафедри в галузі грінченкознавства

На сьогодні основним акумулятором досліджень у галузі грінченкознавства є кафедра української літератури, компаративістики і грінченкознавства Інституту філології КУБГ.

Наразі здійснюється робота над виданням мовознавчої, літературознавчої, публіцистичної спадщини. Важливим шаблем у розвитку грінченкознавства є монографія провідного наукового співробітника кафедри В. В. Яременка «Наукова і епістолярна спадщина Бориса Грінченка» (Київ, 2021).

Кафедра організовує й проводить щорічні Всеукраїнські наукові конференції «Грінченківські читання». На 2023 р. анонсована тема

«Біографічний наратив: текст та дискурс».

Основними напрямками роботи викладачів та наукових співробітників кафедри є:

- усебічне вивчення літературної спадщини Б. Грінченка та його драматичних творів;
- узагальнення доробку Б. Грінченка з різних галузей філології та українознавства;
- опрацювання та підготовка видання епістолярної спадщини Б. Грінченка (републікація та результат архівної евристики);
- політичні й історичні погляди Б. Грінченка; Модерний «український проєкт» Бориса Грінченка;
- інтелектуальна біографія Бориса Грінченка, його зв'язки з українською інтелектуальною елітою;
- «Хронотоп» («Літопис») Б. Д. Грінченка;
- історія грінченкознавства та особливості його розвитку у цифрову добу.

Основні наукові та навчальні інституції, що співпрацюють з кафедрою в галузі грінченкознавства:

- Національна академія педагогічних наук України;
- Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка НАНУ;
- Інститут українського джерелознавства та археографії імені М. С. Грушевського НАНУ;
- Національний музей літератури України;
- Національний музей історії України;
- Херсонський державний університет.

3. Видання спадщини Б. Грінченка з різних галузей українознавства науково-популярним способом

На теоретичному рівні:

- актуалізовано постать Бориса Грінченка як визначного діяча українського національного руху кінця XIX – початку XX ст., одного із творців української національної ідеї та української модерної нації, борця за українську державність;
- узагальнено науковий спадок Б. Грінченка як визначного інтелектуала-гуманітарія, творчий та науковий доробок, громадсько-політична діяльність якого свідчать про інтегрованість у європейський соціокультурний контекст;
- визначено його життєві, наукові та громадські пріоритети відповідно до потреб формування української національної свідомості;

– доведено значення його як фольклориста та етнографа, як свідомого діяча у формуванні української етнічної свідомості й обґрунтуванні самостійності української нації;

– доведено, що Б. Грінченко ввів у науковий обіг жанр «літературної панорами», «історико-літературних нарисів», «публіцистичного літературознавства»; стояв у витоків наукового шевченкознавства та кулішезнавства; редагував Кулішевий переклад Біблії. Прослідковано зв'язок літературознавчих досліджень Б. Грінченка з його власною письменницькою та перекладацькою діяльністю, боротьбою за унормування літературної мови;

– актуалізовано літературознавчу спадщину в контексті сучасного літературознавства; визначено основні світоглядні засади праць Б. Грінченка з історії українського письменства, внесок його в теорію літератури, укладання антологій та енциклопедій українського письменства, поширення літератури та знань про українських письменників і поетів, що сприяло становленню національної свідомості.

На практичному рівні:

– доведено, що Б. Грінченко вів боротьбу за унормування української літературної мови як основи єдиної української етнічної нації;

– проаналізовано результати та досвід 60-літніх грінченкознавчих досліджень В. Яременка;

– здійснено добір маловідомого ілюстративного і джерельного матеріалу, зроблено додатки;

– реконструйовано «наукову лабораторію» Б. Грінченка (на прикладі створення «Словника...»);

– проведено класифікацію мовознавчих праць Б. Грінченка: наукове, народопросвітнє, публіцистичне мовознавство;

– уперше розкрито багатогранне значення публіцистичної діяльності Б. Грінченка як героїчної щоденної праці з національного розвитку;

– створено систематизовані таблиці родинного, особистого, громадського епістолярію Б. Грінченка на основі фондів архівів України (ІР НБУВ НАНУ, ЦДАМЛМУ, ІЛ НАНУ та ін.);

– здійснюється робота над підготовкою видання тому родинного епістолярію Б. Грінченка та тому републікації його ранішніх листувань з українськими національними діячами.

Виконання НДР з різних галузей грінченкознавства (практичні етапи):

I етап – теоретико-методологічний:

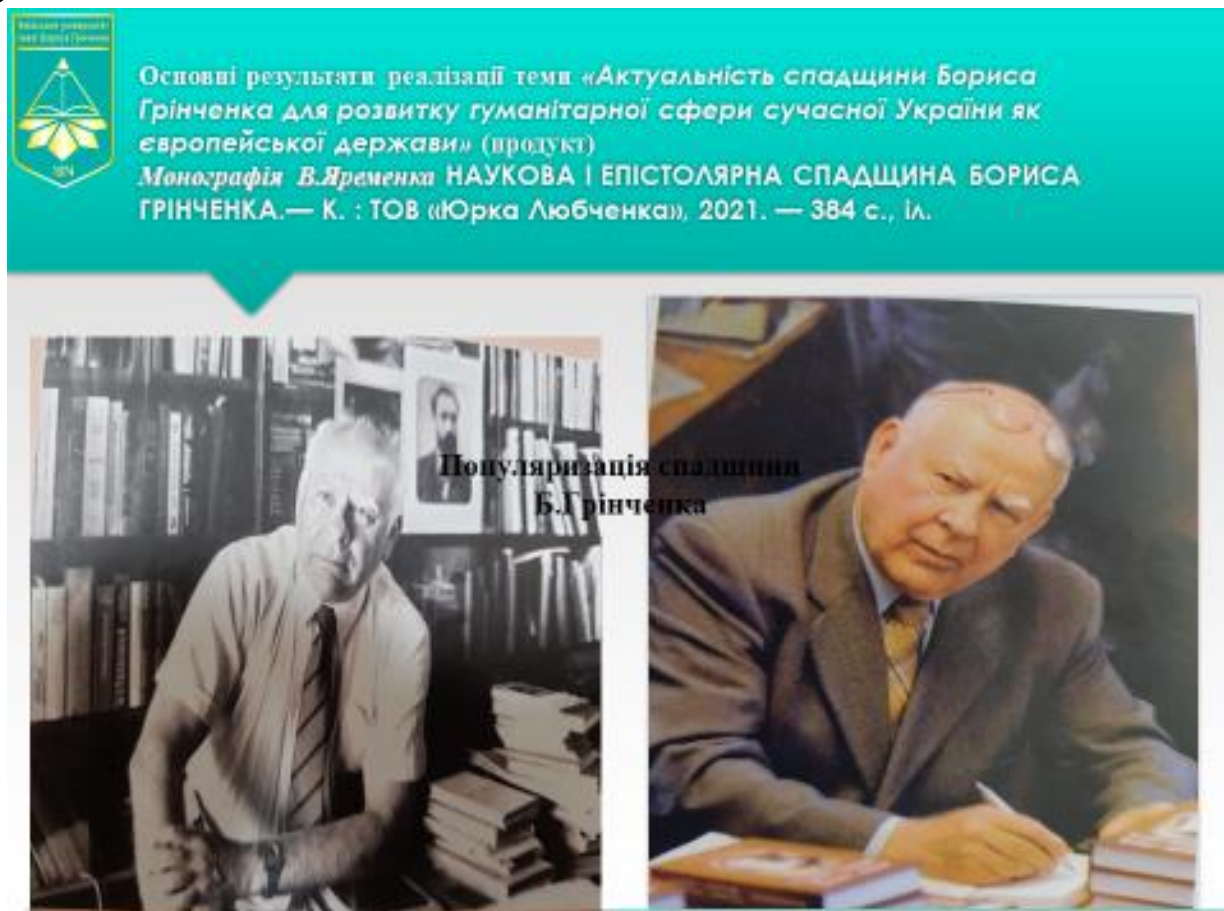
– формування категоріального апарату дослідження; розроблення методологічних принципів наукового грінченкознавства, формування комплексу джерельної та історіографічної бази;

II етап – практично-аналітичний:

– архівна та бібліотечна евристика, добір праць Б. Грінченка та їхнє археографічне опрацювання, робота з текстами;

III етап – упровадження результатів наукового дослідження:

– написання приміток, уточнення датуваль, вивчення історії попередніх публікацій текстів, підготовка до видання.

Іл. 3. Презентація монографії В. Яременка

4. Написання біографії Б. Грінченка на сучасних методологічних засадах. Розкриття його історичної особистості як поєднання українських традицій та демократичних європейських засад

На теоретичному рівні:

План-проспект

«Нарисів інтелектуальної біографії Бориса Грінченка»

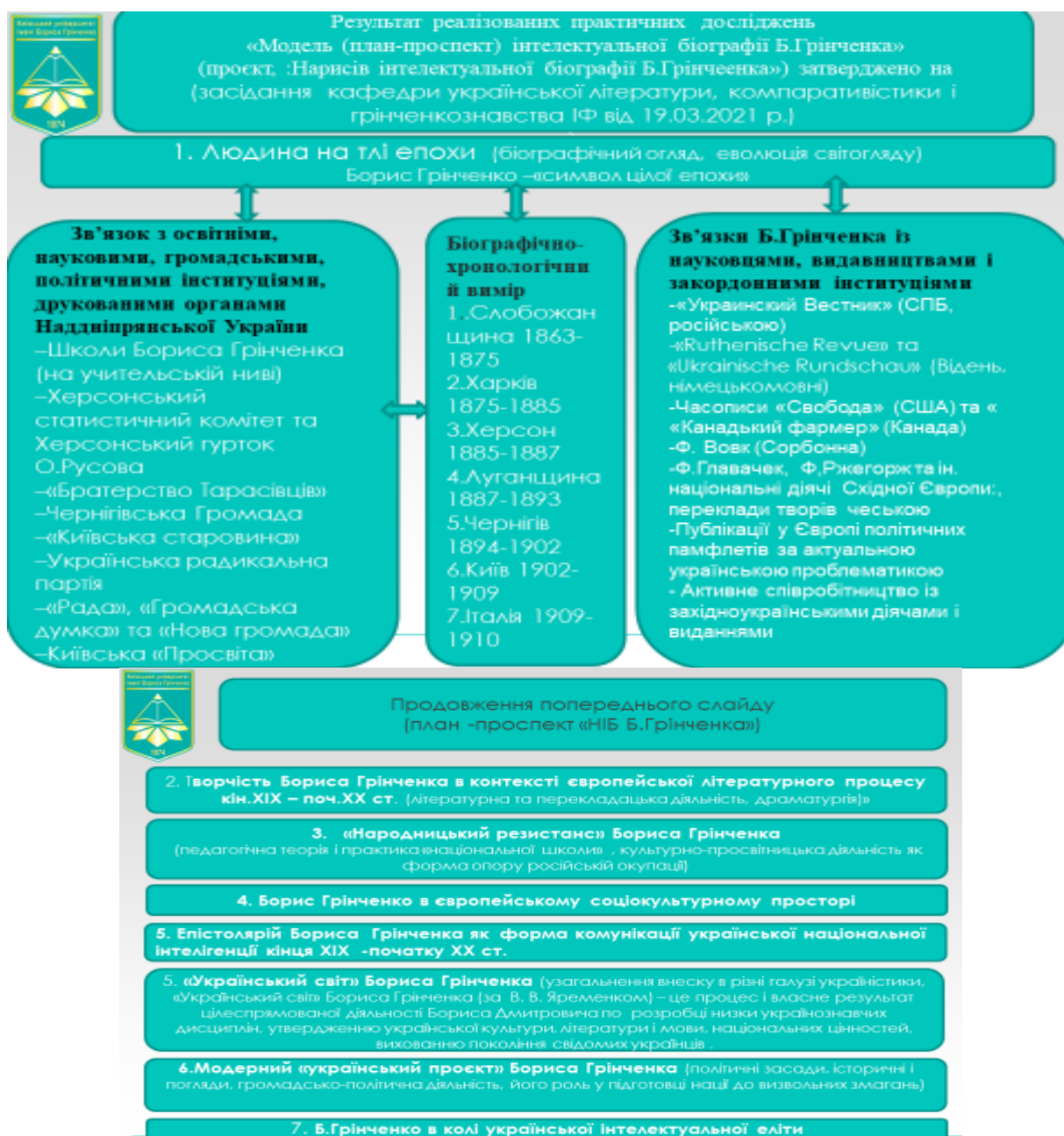
1. Борис Грінченко: людина на тлі епохи.
2. Творчість Бориса Грінченка в контексті європейської літератури кінця XIX – початку XX ст. (літературна та перекладацька діяльність, драматургія)».
3. «Народницький резистанс» Бориса Грінченка (теорія та практика «національної школи», культурно-просвітницька діяльність).
4. Борис Грінченко в європейському соціокультурному просторі.

5. Епістолярій Бориса Грінченка як форма комунікації української національної інтелігенції кінця ХІХ – початку ХХ ст.

6. «Український світ» Бориса Грінченка (узагальнення внеску в різні галузі україністики).

7. Модерний «український проєкт» Бориса Грінченка (світоглядні засади, історичні й політичні погляди, громадсько-політична діяльність, його роль у підготовці нації до визвольних змагань).

8. Б. Грінченко в колі української інтелектуальної еліти (М. Драгоманов, І. Франко, С. Єфремов, Д. Дорошенко, О. Лотоцький, А. Кримський, Є. Чикаленко, М. Грушевський, М. Загірня, Настя Грінченко та ін.).

Іл. 4-5. План-проспект «Нарисів інтелектуальної біографії Б. Грінченка»

5. Особистість Б. Грінченка і його взаємини з учасниками українського національного руху

Іл. 6. Особистість Б. Грінченка і його взаємини з учасниками українського національного руху

В українській культурній свідомості довгий час формувалося уявлення про українського інтелектуала як про носія національної ідеї, головним завданням якого було пробудження самосвідомості українського народу. Постать Бориса Грінченка цілком відповідає зазначеним критеріям. Свою творчу енергію він реалізовував не лише в літературній сфері, а був активним учасником суспільних подій, діяльності українських громадських і політичних організацій, стояв у витоків української журналістики та видавничої справи, зробив великий внесок у виховання та просвітництво народу, різні галузі україністики. У своїй творчій і науковій діяльності він вбачав певну місію – обґрунтування права українського народу на незалежність та самовизначення, просвітництво народних мас і формування національно свідомої еліти.

6. Популяризація постаті, ідей, творчості та наукових досягнень Бориса Дмитровича з-поміж науковців і широкого загалу, виховання молоді в національному дусі. Презентація Б. Д. Грінченка як «духовного» лідера Університету, що сприяє формуванню корпоративної культури

Іл. 7. Колекція видань наукової Спадщини Б. Грінченка (видання КУБГ)

Іл. 8. Презентація наукової Спадщини Б. Грінченка в Ніжинському державному університеті імені М. Гоголя

Основні напрями популяризаторської діяльності:

– проведення презентацій Спадщини у наукових, освітніх та інших установах;

- проведення екскурсій у Музеї Грінченка;
- передача на безоплатній основі двотомника «Педагогічна спадщина» для бібліотек профільних ЗВО України та Польщі (за ініціативи ректора КУБГ Огнев'юка В. О. (на фото – Ніжинський Університет, ректор приймає подарунок);
- участь у підготовці та реалізації документальних і науково-популярних фільмів про життя і діяльність Б. Грінченка (3 фільми);
- грінченківську тематику розробляють студенти ІФ під керівництвом викладачів кафедри за планом роботи Інституту (конкурс «Слово Грінченка» (Т. Саврасова-В'юн та Н. Блохіна), здійснюється наповнення Словника Грінченка тощо);
- адміністрування профільної сторінки на Фейсбук (Премія за III місце конкурсу «Грінченківська весна, 2020»).

ВИСНОВКИ

На підставі основних теоретичних і практичних результатів науково-дослідної роботи «Актуальність спадщини Бориса Грінченка для розвитку гуманітарної сфери сучасної України як європейської держави», їх наукової новизни та практичного значення, активного впровадження в науковий простір, освітній процес та актуальне соціальне буття як Університету Грінченка, так і інших закладів науки і освіти, в цілому українського суспільства зроблено висновок про відповідність Б. Грінченка сучасним викликам суспільства та європейського вибору України.

Мети роботи, яка полягала в обґрунтуванні, науковому та організаційному оформленні грінченкознавства як самостійної комплексної гуманітарної дисципліни, акумуляції вітчизняних грінченкознавчих досліджень і створенні на цій основі загального образу історичної постаті Б. Грінченка та його внеску в різні галузі українознавства, творення української нації досягнуто.

Видання (перевидання) наукової Спадщини Б. Грінченка мають теоретичний і практичний інтерес для працівників закладів вищої освіти, науково-дослідних інститутів під час створення синтетичних та тематичних праць з галузі грінченкознавства.

Актуалізація і введення в науковий обіг, знайомство європейських читачів і науковців з доробком Б. Грінченка, його подвижницькою національною працею і непересічними біографічними колізіями в специфічних умовах Російської імперії кінця XIX – початку XX ст., боротьбою за самостійну європейську Україну сприятиме знайомству Європи зі здобутками української інтелектуальної історії та її найкращими представниками.

СПИСОК ОСНОВНИХ ПУБЛІКАЦІЙ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ВИКОНАННЯ НДТ

1. МОНОГРАФІЇ

Наукові

1. Лашко М. В. Педагогічна і просвітницька діяльність Марії Грінченко (1863–1928). Київ: Університет імені Б. Грінченка, 2019. 269 с.

2. Яременко В. В. Наукова і епістолярна спадщина Бориса Грінченка. Київ: ТОВ «Юрка Любченка», 2021. 384 с., іл.

Науково-популярні

1. Борис Грінченко. Матільда Аграманте / вступна стаття, підгот. І. Руснак, О. Доценко, Р. Махачашвілі; переклад іспанською С. Ю. Борщевського. Київ: КУБГ. 2018. 20 с.

2. Марія Загірня. Вибрана проза / Упоряд., вступне слово, коментарі О. М. Івасюк. Київ: Вид. дім «Букрек». 80 с.

3. Яременко В. «Людина без копії – Борис Грінченко» (Архівні документи, раритети, матеріали до біографії Б. Д. Грінченка, виявлені у 2013-2016 роках). Київ: Українські пропілеї, 2017. 258 с.

2. ПУБЛІКАЦІЇ НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ Б. ГРІНЧЕНКА

1. Грінченко Борис. Зібрання творів. Етнографічна спадщина. Кн. 1 / упоряд. О. М. Мислива, В. В. Яременко; голова ред. ради, кер. проекту В. О. Огнев'юк; вступ. слово В. О. Огнев'юка; передм., комент., прим. В. В. Яременка. Київ: КУБГ, 2017. 656 с., іл.

2. Грінченко Борис. Зібрання творів. Етнографічна спадщина. Кн. 2 / упоряд. О. М. Мислива, В. В. Яременко; голова ред. ради, кер. проекту В. О. Огнев'юк. Київ: КУБГ, 2017. 784 с.

3. Грінченко Борис. Зібрання творів. Етнографічна спадщина. Кн. 3 / упоряд. О. М. Мислива, В. В. Яременко; голова ред. ради, кер. проекту В. О. Огнев'юк; передм., прим. В. В. Яременка. Київ: КУБГ, 2017. 536 с., іл.

4. Грінченко Борис. Зібрання творів. Фольклористична спадщина. Кн. 1 / Б. Грінченко; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка; упоряд. О. В. Бурко, А. І. Мовчун, В. В. Яременко; голова ред. ради, кер. проекту В. О. Огнев'юк; вступ. слово В. О. Огнев'юка; передм. В. В. Яременка; комент., прим. А. І. Мовчун. Київ: КУБГ, 2018. 487 с.

5. Грінченко Борис. Зібрання творів. Фольклористична спадщина. Кн. 2 / упоряд. О. В. Бурко, А. І. Мовчун, В. В. Яременко; голова ред. ради, кер. проекту В. О. Огнев'юк; вступ. слово В. О. Огнев'юка; передм., комент., прим. А. І. Мовчун. Київ: КУБГ, 2018. 615 с.

6. Грінченко. Борис Зібрання творів. Епістолярна спадщина. Кн. 1 / упорядники В. В. Яременко, О. М. Мислива; керівник проєкту, голова редакційної ради В. О. Огнев'юк; автор передмови, автор приміток, коментатор тексту В. В. Яременко. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. 678 с.

7. Грінченко Борис. Літературознавча спадщина. Кн. 1 / упоряд.: В. В. Яременко, О. М. Мислива, Т. О. Олещенко; вступне слово В. О. Огнев'юка; передм., комент., прим. В. В. Яременка. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. 379 с.

Підготовлено до друку:

1. Грінченко Борис. Зібрання творів. Літературознавча спадщина. Кн. 2 / упоряд.: В. В. Яременко, О. М. Мислива, Т. О. Олещенко ; слово вступне В. О. Огнев'юка; передм., комент., прим. В. В. Яременка. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2022; Кн. 2. 626 с.

2. Грінченко Борис. Зібрання творів. Мовознавча спадщина / Б. Грінченко; упоряд.: В. В. Яременко, І. В. Яковлева; кер. проєкту, голова ред. ради В. О. Огнев'юк; вступ. слово В. О. Огнев'юка; передм., комент., прим. В. В. Яременка. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2022.

3. Грінченко Борис. Зібрання творів. Публіцистична спадщина / упоряд.: В. В. Яременко, І. В. Яковлева ; кер. проєкту, голова ред. ради В. О. Огнев'юк; вступ. слово В. О. Огнев'юка; передм., комент., прим. В. В. Яременка. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2022.

4. Борис Грінченко в автобіографіях, щоденникових записах, спогадах та дослідженнях сучасників / упор. А. І. Мовчун, О. В. Бурко; кер. проєкту, голова ред. ради В. О. Огнев'юк; вступ. слово В. О. Огнев'юка; передм., комент., прим. А. І. Мовчун. Київ: КУБГ. Кн. 1.

5. Борис Грінченко в автобіографіях, щоденникових записах, спогадах та дослідженнях сучасників / упор. А. І. Мовчун, О. В. Бурко; кер. проєкту, голова ред. ради В. О. Огнев'юк; вступ. слово В. О. Огнев'юка; передм., комент., прим. А. І. Мовчун. Київ: КУБГ. Кн. 2.

6. Мовчун А. І. Довідник-путівник по Музею Бориса Грінченка. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2018.

3. ПОСІБНИКИ, ПІДРУЧНИКИ

1. Бурко О.В. Українські народні загадки як методичний компонент підручника Бориса Грінченка та Марії Загарньої: е-посібник. Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/19wt4TNd7hFMJkHZsLZcOUCefUPDh2_Xi/view

2. Сходінки зростання. Практикум до навчального посібника «Я – студент» / Огнев'юк В. О., Клименко Г. В., Левітас Ф. Л., Мовчун А. І.,

Жильцов О. Б. та ін. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. 83 с. (перевидання, оновлене та виправлене).

4. СТАТТІ

Статті у виданнях, що індексуються в Scopus/Web of Science

1. Бурко О. В. Відповідники українських прислів'їв і приказок, записаних Б. Грінченком, у європейських мовах. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2017. V (58). Issue 133.

2. Бурко О. В. Методика навчання українських народних загадок на матеріалах підручників Бориса Грінченка та записів Надії Ворхол. *Sciences of Europe / ed. P. Bohacek. Praha, 2018. Vol. 26. P. 7–17.*

3. Бурко О. В. Технология обучения украинских пословиц и поговорок и соответствующих им образцов по-английски, по-немецки и по-испански (на примере фольклорных записей Бориса Гринченко). *Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology*. 2017. 58. P. 7–11.

4. Огнев'юк В., Андреева С. Історичні погляди Бориса Грінченка: українська національна революція середини XVII століття у висвітленні інтелектуала. *Східноєвропейський історичний вісник*. Вип. 21 (грудень). 2021. С. 68–77.

5. Andryeyev V., **Andryeyeva S.** Borys Hrinchenko and Dmytro Doroshenko: history of cooperation of Ukrainian intellectuals. *Східноєвропейський історичний вісник*. 2020. Вип. 16. С. 86–977.

Статті у фахових виданнях України

1. Андреев В., Андреева С. Громадсько-політична діяльність Бориса Грінченка напередодні виборів до і державної думи російської імперії (з неопублікованої публіцистичної спадщини письменника). *Архіви України*. 2020. Вип. 3 (археографічна публікація матеріалів). С. 115–121.

2. Андреев В., Андреева С. Громадсько-політична діяльність Бориса Грінченка напередодні виборів до і державної думи російської імперії (з неопублікованої публіцистичної спадщини письменника). *Архіви України*. 2020. Вип. 3. (вступна стаття). С. 110–115.

3. Андреева С. Лашко М., Яковлева І. Борис Грінченко в європейському соціокультурному просторі. *Київські історичні студії*. 2020. № 1. С. 150–157.

4. Андреева С., Андреев В. «Я меч, я полум'я»: український визвольний рух у висвітленні Бориса Грінченка (з неопублікованої публіцистичної спадщини). *Архіви України*. Київ, 2021 (вступна стаття). № 2 (327). С. 85–91.

5. Андреева С., Андреев В. «Я меч, я полум'я»: український визвольний рух у висвітленні Бориса Грінченка (з неопублікованої публіцистичної

спадщини). *Архіви України*. Київ, 2021. № 2 (327) (археографічна публікація матеріалів). С. 91–100.

6. Лашко М. Зміст науково-популярних книжок Марії Грінченко та їхнє значення для просвіти українського народу. *Scriptorium nostrum*. 2019. № 1 (12). С. 46–56. Режим доступу: <http://sn.kspu.edu/index.php/sn/article/view/327>

7. Яковлева І. В. «Сестриця Галя» Б. Грінченка та «Семен» А. Платонова: спроба типологічного зіставлення гендерної психології персонажів. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2018. № 37.

8. Яковлева І. В. Гендерна психологія персонажів повісті Бориса Грінченка «Сонячний промінь». *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. Філологічні науки (літературознавство). 2017. № 2. С. 295–299.

9. Яковлева І. В. Осмислення ідей жіночого руху у перекладах «нової драми» М. Грінченко (на матеріалі драми Г. Зудермана «Heimat»). *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*: зб. наук. пр. (філол. науки). 2018. С. 100–110.

10. Яковлева І. В. Протест проти гендерних стереотипів у творчості родини Грінченків. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2018. № 3. С. 296–299.

11. Яковлева І. В. Родина Грінченків і «жіноче питання» у загальному соціокультурному контексті початку ХХ ст. *Українська біографістика*. 2018. № 16. С. 72–86.

5. ТЕЗИ КОНФЕРЕНЦІЙ ТА ІНШІ ПУБЛІКАЦІЇ

1. Богданець-Білоskalенко Н. І. Біографічні нариси Бориса Грінченка як джерело вивчення історії української літератури ХІХ ст. *Українська мова і література в школі*. 2018. № 5. С. 49–54.

2. Богданець-Білоskalенко Н. І. Біографічні нариси Бориса Грінченка як джерело вивчення історії української літератури ХІХ ст. *Українська мова і література в школах України*. 2018. № 5. С. 38–41.

3. Богданець-Білоskalенко Н. І. Літературне читання. Уроки 4 кл. Київ: Видавничий дім «Перше вересня», 2017.

4. Богданець-Білоskalенко Н. І. Погляди педагогів початку Хх ст. на розвиток національної освіти й виховання в Україні. *Українські педагоги про національно-патріотичне виховання*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. Семінару. Київ: ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 2016. С. 12–14.

5. Богданець-Білокаленко Н. І., Недін Л. М. Культурні коди і мистецька комунікація діячів українського театру кінця XIX– початку XX століть. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*: наук. журнал. Київ: ІДЕЯ-ПРИНТ, 2019. № 4. С. 37–42.

6. Бурко О. В. Українські народні казки у виданнях Бориса Грінченка як вікно у світ фольклору слов'янської культури. *Борис Грінченко – відомий та невідомий*: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (IX Грінченківські читання). Київ: КУБГ, 2017. С. 105–117.

7. Лашко М. В. Вивчення спадщини М. Грінченка в незалежній Україні *Джерела та історіографія про трансформаційні процеси в освітньому просторі України (1991–2017)*: зб. матеріалів Всеукраїн. наук.-практ. семінару. Київ: ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. 2018. С. 41–43.

8. Лашко М. В. Грінченко Марія Миколаївна (13.06.1863–15.07.1928) / підгот. Л. Д. Березівська, М. В. Лашко, Т. С. Павленко; наук. керівник Л. Д. Березівська. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського / Нац. акад. пед. наук України. Текст. дані. Київ, 2018. Режим доступу: <http://dnrb.gov.ua/ua/інформаційно-бібліографічні-ресурси/видатні-педагоги/17764-2/> (дата звернення: 05.11.18).

9. Лашко М. В. Марія Грінченко в зарубіжній історіографії. *Історіографія як важливий складник досліджень з історії освіти: європейський і вітчизняний виміри*: зб. матеріалів наук.-методолог. семінару з історії освіти. Київ: ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 2018. С. 15–16.

10. Лашко М. В. Марія Грінченко, як популяризатор творчої спадщини Бориса Грінченка. *Неперервна педагогічна освіта XXI століття*: зб. матеріалів XVI Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О. П. Рудницької. Київ, 2019. Вип. 2(14). С. 57–59.

11. Лашко М. В. Просвітницько-видавнича діяльність М. Грінченка в добу української революції (1917–1921). *Розвиток освіти в добу Української революції (1917–1921)*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару. 2017. С. 70–71.

12. Лашко М. В. Ретроспективний погляд на зміни в системі освіти у неопублікованій статті М. Грінченка «Колись і тепер». *Історико-педагогічний альманах*. 2016. № 1. С. 66–68.

13. Мовчун А. І. Невідомий Борис Грінченко: з нових архівних досліджень. *Борис Грінченко – відомий та невідомий*: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (IX щорічні Грінченківські читання): 9 грудня 2016 р. Київ: Київський університет імені Б. Грінченка, 2017. С. 3–18.

14. Яковлева І. В. Український європеїзм Бориса Грінченка. Національна ідентичність в мові і культурі: зб. наук. праць / за заг. ред. О. Г. Шостак. Київ:

Талком, 2020. С. 210–214.

15. Яковлева І. В. Особливості гендерної психології жіночих образів у «народних» оповіданнях Марії Грінченко. *Молодий вчений*. 2021. № 11(99). С. 80–84.

16. Яковлева І. В. Гендерна самоідентифікація автора у поезіях Бориса та Марії Грінченків (на прикладі рукописних віршів). *Борис Грінченко – відомий та невідомий: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (IX щорічні Грінченківські читання): 9 грудня 2016 р.* Київ: Київський університет імені Б. Грінченка, 2017. С. 149–160.

17. Яковлева І. В. Осмислення революції та «селянської війни» 1905-1907 років в художній спадщині родини Грінченків. *Молодий вчений*. 2018. № 1 (53).

18. Яременко В. В. Народна пісня як етнографічне джерело (передмова) // Грінченко Борис. Зібрання творів. Етнографічна спадщина. Кн. 2. / упоряд. О. М. Мислива, В. В. Яременко; голова ред. ради, кер. проекту В. О. Огнев'юк; вступ. слово В. О. Огнев'юка; передм., комент., прим. В. В. Яременка. Київ: КУБГ, 2017. С. 11–17.

19. Яременко В. В. Борис Грінченко – редактор Кулішевого перекладу Біблії. *Українська мова і література в школах України*. 2020. №7/8. С. 10–21.

20. Яременко В. В. Борис Грінченко – редактор Кулішевого перекладу Біблії. *Українська літературна газета*. 2021. 7 травня. № 9. С. 4–5.

21. Яременко В. В. Борис Грінченко в етнографічній науці.(передмова) // Грінченко Борис. Зібрання творів. Етнографічна спадщина. Кн. 3 / упоряд. О. М. Мислива, В. В. Яременко; голова ред. ради, кер. проекту В. О. Огнев'юк; передм., прим. В. В. Яременка. Київ: КУБГ, 2017.

22. Яременко В. В. Борис Грінченко в обороні спадщини Пантелеймона Куліша. *Слово Просвіти*. 2019. № 10. 7-13 березня. С. 8–9.

23. Яременко В. В. Борис Грінченко: «Його Кобзар» зробивсь моєю Євангелією. *Слово Просвіти*. 2019. 14-20 лютого. № 7. С. 12–13.

24. Яременко В. В. Бориса Грінченко про українські національні справи: епістолярний, мовний та редакторський аспекти. *Український інформаційний простір*. 2021. № 1 (7). С. 175–196.

25. Яременко В. В. В усіх наукових, зокрема літературознавчих, іпостасях (вступне слово) // Грінченко Борис. Літературознавча спадщина. Кн. 1 / упоряд.: В. В. Яременко, О. М. Мислива, Т. О. Олещенко; вступне слово В. О. Огнев'юка; передм., комент., прим. В. В. Яременка. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. С. 10–37.

26. Яременко В. В. До Бориса Грінченка – по «достиглий овоч». *Слово Просвіти*. 2020. 23-29 липня. № 28–29. С. 8; 30 липня – 5 серпня № 30–31. С. 8–9.

27. Яременко В. В. Епістолярні діалоги Бориса Грінченка про українські національні справи // Грінченко. Борис Зібрання творів. Епістолярна спадщина. Кн. 1 / упорядники В. В. Яременко, О. М. Мислива; керівник проекту, голова редакційної ради В. О. Огнев'юк; автор передмови, автор приміток, коментатор тексту В. В. Яременко. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. С. 11–34.

28. Яременко В. В. Епістолярні діалоги Бориса Грінченка про українські національні справи. *Українська мова і література в школах України*. 2020.

29. Яременко В. В. З ким ви, світочі науки? *Українська літературна газета*. 2016. 15 січня. № 1 (163).

30. Яременко В. В. Народна пісня як етнографічне джерело / *Борис Грінченко – відомий і невідомий: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (IX щорічні Грінченківські читання): 9 грудня 2016 р.* Київ: Київський університет імені Б. Грінченка, 2017. С. 26–38.

31. Яременко В. В. У слові Бориса Грінченка – сила зброї. Публіцистична спадщина Бориса Грінченка. *Слово Просвіти*. 2019. 21-27 березня. № 12. С. 6–7.

32. Яременко В. В. Фольклор – становий хребет національної культури і духовності (передмова) // Грінченко Борис. Зібрання творів. Фольклористична спадщина. Кн. 1. / упоряд. О. В. Бурко, А. І. Мовчун, В. В. Яременко; голова ред. ради, кер. проекту В. О. Огнев'юк; вступ. слово В. О. Огнев'юка; передм. В. В. Яременка; комент., прим. А. І. Мовчун. Київ: КУБГ, 2018. С. 8–28.

33. Яременко В. В. Це вагоме трикнижжя... На здобуття Національної премії України ім. Тараса Шевченка на 2016 р. *Слово Просвіти*. 2015. 17 грудня.

34. Яременко В. В. Шістьдесят років у духовному просторі Бориса Грінченка // Грінченко. Борис Зібрання творів. Епістолярна спадщина. Кн. 1 / упорядники В. В. Яременко, О. М. Мислива; керівник проекту, голова редакційної ради В. О. Огнев'юк; автор передмови, автор приміток, коментатор тексту В. В. Яременко. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. С. 656–663.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ НА КОНФЕРЕНЦІЯХ РІЗНОГО РІВНЯ (основні)

- X-XIV Грінченківські читання (КУБГ), (2016–2021рр.);
- «Сімнадцяті Біографічні читання (Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського), травень, 2021 р.;
- «Київ і кияни (КУБГ), травень 2020, травень, 2021 р.;
- «Історик та історична наука в системі соціогуманітарного знання та взаємодії із суспільством» (КУБГ), вересень, 2021 р.;
- «Літературний процес» (КУБГ), (2018-2021 рр.);
- «Євген Чикаленко у модернізаційних змінах українського суспільно-економічного життя кінця ХІХ – початку ХХ ст.» (Інститут української археографії та джерелознавства НАНУ), листопад, 2021 р.;
- Міжнародна наукова конференція «Слов'янські мови, літератури і культури в умовах глобальної цифровізації» (Київ, 24 травня, 2021 р.);
- XVI Міжнародні педагогічно-мистецькі читання пам'яті проф. О. П. Рудницької, м. Київ, 6 грудня, 2018 р.;
- Науково-методологічний семінар з історії освіти / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ: ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 2018 р.;
- Міжнародна наукова конференція «Славістика й україністика: взаємне посилення розвитку» (Київ, 2019 р.);
- Доба Ярослава Мудрого: тисячолітній досвід українського державотворення (КУБГ) (листопад, 2019 р.).

ДОДАТОК 2

Свідоцтво про реєстрацію авторського права – № 67600, 9.11.2021
(Андреева Світлана)

ДОДАТОК 3

Методологічна розробка. Інтерактивні заняття з курсу «Я – студент» на базі Музею Грінченка КУБГ

Методична розробка практичного заняття з Практикуму «Я – студент. Сходишки зростання» для проведення інтерактивних занять та виконання квест-завдань на базі Музею КУБГ.

Стенди (вітрини) Музею розміщені за хронологічно-географічним принципом, а тематичні блоки наскрізно охоплюють всю експозицію.

Групи студентів (робота в групі) формуються і отримують завдання від викладача / співробітника Музею. Працюють вони за принципом тематичних «квестів» (відшукують відповіді).

Тематичні блоки квестів:

1. Родинне життя Бориса Грінченка.
2. Біографія Б. Грінченка.
3. Б. Грінченко в колі визначних національних діячів.
4. Наукова і творча спадщина Б. Грінченка.
5. «Місця пам'яті» Б. Грінченка.
6. Б. Грінченко і сучасність.

Список стендів (вітрин) Музею (за хронологічно-географічним принципом):

1. Слобожанщина, 1863-1875.
2. Харків, 1875-1885.
3. Херсон, 1885-1887.
4. Луганщина, 1887-1893.
5. Чернігів, 1894-1902.
6. Київ, 1902-1909.
7. Італія, 1909-1910.
8. Ми – грінченкознавці.

У запропонованих **двох варіантах** питань збалансовано відповідність тематичних блоків та інформації, відбитої на стендах (вітринах), а також рівень складності.

ВАРІАНТ 1

1. Родинне життя Бориса Грінченка

1. До якого стану Російської імперії належав рід Грінченків? (Стенд № 1).
2. Що за Заповітом Б. Грінченка успадкувала його дружина (Стенд № 8).

3. Які домашні рукописні журнали видавав Б. Грінченко для своєї доньки Насті? (Стенд № 4, ін.).
4. З якою із сестер до кінця життя плідно спілкувався Б. Грінченко? (Стенд №5, ін.).
5. Опишіть родинне життя Грінченків у Чернігові (Стенд №5).

2. Біографія Б. Грінченка

1. Який номер Членського квитка Товариства «Просвіта» у Києві, заснованого в пам'ять Т. Шевченка, був у Б. Грінченка? (Стенд № 6).
2. Якою була найвища оцінка Б. Грінченка у Свідоцтві про закінчення IV класу Харківського реального училища? (Стенд № 2).
3. До якої таємної політичної організації, створеної 1892 р., належав Б. Грінченко разом з І. Липою та ін? (Стенд № 4).
4. Який Музей українських старожитностей впорядкував Б. Грінченко разом із дружиною (Стенд № 5).
5. Хто з історичних діячів України заслугував на окрему увагу у творчості Б. Грінченка? (Стенд № 4, № 8).

3. Б. Грінченко в колі визначних національних діячів

1. Назвіть визначних національних діячів, з якими листувався Б. Грінченко.
2. Яку роль у долі Б. Грінченка відіграв І. Нечуй-Левицький? (Стенд № 2).
3. Хто був постановником і режисером п'єс Грінченка? (Стенд № 5).
4. Яке видання О. Русова рецензував Б. Грінченко? (Стенд № 3).
5. Хто і чому назвав Б. Грінченка «диктатором»? (Стенд № 8).

4. Наукова і творча спадщина Б. Грінченка

1. У якому році вийшла друком перша народопросвітня книжка Б. Грінченка (Стенд № 2).
2. Коли найбільше проявився талант Б. Грінченка як редактора і публіциста? (Стенд № 6).
3. Назвіть основні напрями творчої і наукової роботи Б. Грінченка в Чернігові (Стенд № 5).
4. Перелічіть назви художніх творів Б. Грінченка для дітей.
5. Яке найзначущіше видання з лексикографії, що здійснене Б. Грінченком? (Стенд № 6).

5. «Місця пам'яті» Б. Грінченка

1. Природу якої місцевості описав Б. Грінченко у творі «Сонячний промінь»? (Стенд № 4).

2. У якому соборі Києва відспівували Б. Грінченка? (Стенд № 7).
3. У приміщенні «Народного дому» в Києві відбувалися публічні заходи «Просвіти», очолюваної Б. Грінченком. За якою адресою зараз знаходиться ця будівля? (Стенд № 6).
4. Коли Б. Грінченко жив і працював у Чернігові? (Стенд № 5).
5. Де за царського режиму 15-літнього Б. Грінченка вперше було ув'язнено (Стенд № 1; № 2).

6. Б. Грінченко і сучасність

1. Коли в парку біля корпусу Університету на Б.-Кудрявській, 18/2 було відкрито пам'ятник Борису Грінченку?
2. Назвіть відомих вам грінченкознавців (дослідники постаті, життя, наукової та творчої діяльності Б. Грінченка)? (Стенд № 8).
3. Який видавничий проєкт на сучасному етапі готує НДЛ грінченкознавства? (Стенд № 8).
4. Як вшанувала держава Україна Б. Грінченка? (Стенд № 8).
5. Де зараз зберігається особовий архів Б. Грінченка та його бібліотека? (Стенд № 8).

ВАРІАНТ 2

1. Родинне життя Грінченка

1. Як батько організував початкове навчання Бориса? (Стенд № 1).
2. Назвіть дату укладання шлюбу Бориса Грінченка та Марії Гладіліної. (Стенд № 2).
3. Який життєвий шлях обрала дочка Б. Грінченка Анастасія? (Стенд № 6).
4. З ким із родичів підтримували зв'язки Грінченки, коли перебували в Італії? (Стенд № 7).
5. Опишіть родинне життя Грінченків на Луганщині. (Стенд № 4).

2. Біографія Б. Грінченка

1. У якому році Б. Грінченка було обрано дійсним членом наукового товариства ім. Шевченка у Львові? (Стенд № 6).
2. Якими документами підтверджено право Б. Грінченка на вчителювання? (Стенд № 2).
3. До якої громадської організації входив Б. Грінченко під час перебування у Чернігові? (Стенд № 5).
4. Яка була сфера професійної діяльності Б. Грінченка у Херсоні? (Стенд № 3).
5. На кого із запорозьких гетьманів, за висловом Є. Чикаленка, ззовні був схожий Б. Грінченко? (Стенд № 4).

3. Б. Грінченко в колі визначних національних діячів

1. Назвіть визначних національних діячів із Західної України, з якими співпрацював Б. Грінченко.
2. Хто така є Христина Алчевська, яка її роль у долі Б. Грінченка (Стенд № 4).
3. Хто виконав роль Аміни у першій постановці п'єси Б. Грінченка «Ясні очі»? (Стенд № 5).
4. Талант якого молодого літератора підтримав Б. Грінченко? (Стенд № 6).
5. Хто і чому назвав Б. Грінченка «символом цілої епохи»? (Стенд № 8).

4. Наукова і творча спадщина Б. Грінченка

1. Прочитуйте перший друкований художній твір Б. Грінченка (Стенд № 2).
2. Який журнал О. Русова рецензував Б. Грінченко? (Стенд № 3).
3. Назвіть основні напрями наукової роботи Б. Грінченка у Києві (Стенд № 6).
4. Перелічіть переклади західноєвропейських авторів, які зробив Б. Грінченко.
5. Яку назву мало найзначущіше видання з етнографії, здійснене Б. Грінченком (Стенд № 5).

5. «Місця пам'яті» Б. Грінченка

1. Із якою власною назвою пов'язано походження одного з псевдонімів Б. Грінченка – Вільховий? (Стенд № 1).
2. Де помер Б. Грінченко? (Стенд № 7).
3. У якій школі Б. Грінченко вчителював у 1887-1893 рр.? (Стенд № 4).
4. Яке місто, де Б. Грінченко жив і працював, залишило найнеприємніше для нього враження? (Стенд № 3).
5. 1907 р. вдруге заарештовували Б. Грінченка. Він опинився у в'язниці, де раніше перебувала його дочка Настя. Що це за в'язниця? (Стенд № 6).

6. Б. Грінченко і сучасність

1. Коли в Університеті було відкрито Музей Бориса Грінченка?
2. Хто автор першої монографії про Б. Грінченка? (Стенд № 8).
3. Скільки томів містить найповніше видання творів Б. Грінченка 1928-1930 рр.? (Стенд № 8).
4. Який науковий захід щороку проводить Університет на честь дня народження Б. Грінченка? (Стенд № 8).
5. Якій установі і, з якою умовою Б. Грінченко заповів свою бібліотеку? (Стенд № 8).

